

Aktivt medborgerskab for personer med handicap i Europa – resultater fra DISCIT- projektet

Bjorn Hvinden

(Professor, seniorforsker,
Velferdsforskningsinstituttet NOVA,
OSLOMET – Storbyuniversitetet
<https://www.hioa.no/tilsatt/bhvind>)

Agenda

- De sentrale spørsmål
- Noen nøkkelbegreper
- Et rammeverk for analysen
- Design og metode
- Noen hovedresultater

*“Aktivt medborgerskap” er en måte å spesifisere betydningen av
“full and effective participation in society on an equal basis with others”
(FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne
(2006), Forskrift, punkt e)*

De sentrale spørsmål

- ❖ I hvilken grad var personer med nedsatt funksjonsevne i ni europeiske land (CH, CZ, DE, IE, IT, NO, RS, SE og UK) i stand til å utøve **aktivt medborgerskap (AM)**, forstått som **likeverdig deltakelse** basert på **sikkerhet (trygghet)**, **selvstendighet** og **medbestemmelse**?
- ❖ Hvilke forhold fremmet eller begrenset utøvelse av AM? Hvilken rolle spilte den særlige politikk rettet mot personer med funksjonsnedsettelse (omfordeling og/el. sosial regulering)?
- ❖ Var noen grupper av personer med nedsatt funksjonsevne mer utsatt enn andre for å oppleve barrierer i utøvelse av AM?
- ❖ Hvordan kunne flere europeere med nedsatt funksjonsevne bli aktive medborgere?

Mer om hva som menes med “aktivt medborgerskap”

- ❖ **Trygghetsdimensjonen:** Bidrar offentlig politikk til at medborgere med nedsatt funksjonsnedsettelse opplever at de ved å gjøre bruk sine sosiale rettigheter oppnår en beskyttelse mot vesentlige risikoer eller alvorlige hendelser?
- ❖ **Selvstendighetsdimensjonen:** Muliggjør offentlig politikk at personer med nedsatt funksjonsevne kan utøve autonomi, definere sine egne behov, gjøre sine egne valg og forfølge det livet de har grunner til å verdsette?
- ❖ **Innflytelsesdimensjonen:** Sikrer offentlig politikk personer med nedsatt funksjonsevne betingelsene for at de kan delta i beslutninger både knyttet til de overførslene og tjenester som de har rett til, og til innretningen på offentlig politikk mer generelt?

Et “system” av politikk på flere styringsnivå for personer med funksjonsnedsettelse

❖ Omfordeling

- Økonomiske ytelser, inkl. inntektssikring
- Tjenester, inkl. hjemmehjelp, personlig assistanse, transport, tekniske hjelpemidler, mv.

❖ Sosial regulering (påvirke ikke-offentlige aktører til å handle på måter som fremmer offentlige sosiale eller velferdsmessige mål)

- FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (2006)
- Europeisk og nasjonal lovgivning for likebehandling, ikke-diskriminering, tilgjengelighet og universell utforming
- Nasjonale ordninger for lønns subsidier, andre former for støtte til og insitament for arbeidsgivere, inkl. rådgiving, coaching, mv.
- Avtaler mellom arbeidslivets parter og myndighetene
- Kampanjer for informasjon og bevisstgjøring

Design, metode & data

- ❖ En kombinasjon av:
  - *Gjennomgang & sammenfatning av aktuelle lover, politikkdokumenter & foreliggende forskning & statistikk*
  - *217 koordinerte livsløpsintervjuer med kvinner og menn fra 3 fødselskohorter (1950+, 1970+ & 1990+), med 4 hovedtyper av funksjonsnedsettelse (bevegelse, syn, psykisk & kognitiv)*
  - *85 ekspert/informantintervjuer*
- ❖ 8 tematiske arbeidspakker
- ❖ Samarbeid mellom forskere fra 9 land, pluss *European Disability Forum* som fullverdig partner

Hovedfunn 1

- Tross utvikling i retning av *integrering i lokalsamfunnet og støtte til selvstendig liv*, er det fremdeles behov for progresjon, til og med tegn på re-institusjonalisering i enkelte land
- *Vedvarende gap i beskjeftigelsesrater* mellom personer uten og med funksjonsnedsettelse, tross styrking av landenes politiske anstrengelser og prioritering i EU (2000 Likebehandlingsdirektiv, *European Disability Strategy*, ESF-tilskudd, mv.); kvinner lavere beskjeftigelse enn menn
- Store *kontraster i deltakelse i sivilsamfunn, frivillige organisasjoner og politisk virksomhet* i og mellom de 9 landene, bl.a. knyttet til fysisk utilgjengelighet, transport- & IT-tilgang, holdningsmessige og en rekke andre barrierer, mens EU som «state party» i FN-konvensjonen har åpnet nye muligheter for deltakelse fra organisasjoner av og for personer med funksjonsnedsettelse

Hovedfunn 2

- Muligheter for å anvende *ny teknologi* har en positiv innvirkning både mht. å støtte kort- og langsiktige endringer i livene til personer med nedsatt funksjonsevne
- Samtidig betydelige *barrierer for effektiv og likeverdig tilgang & bruk* av rimelig, høykvalitet og anvendbar teknologi
- Siden *psykososiale funksjonsnedsettelse* ofte er *fluktuerende*, er følgene for personen også variable, men egnede sosiale tjenester kan bidra til fremskynde en forbedring til full sosial og ervervsmessig kapasitet

Hovedfunn 3

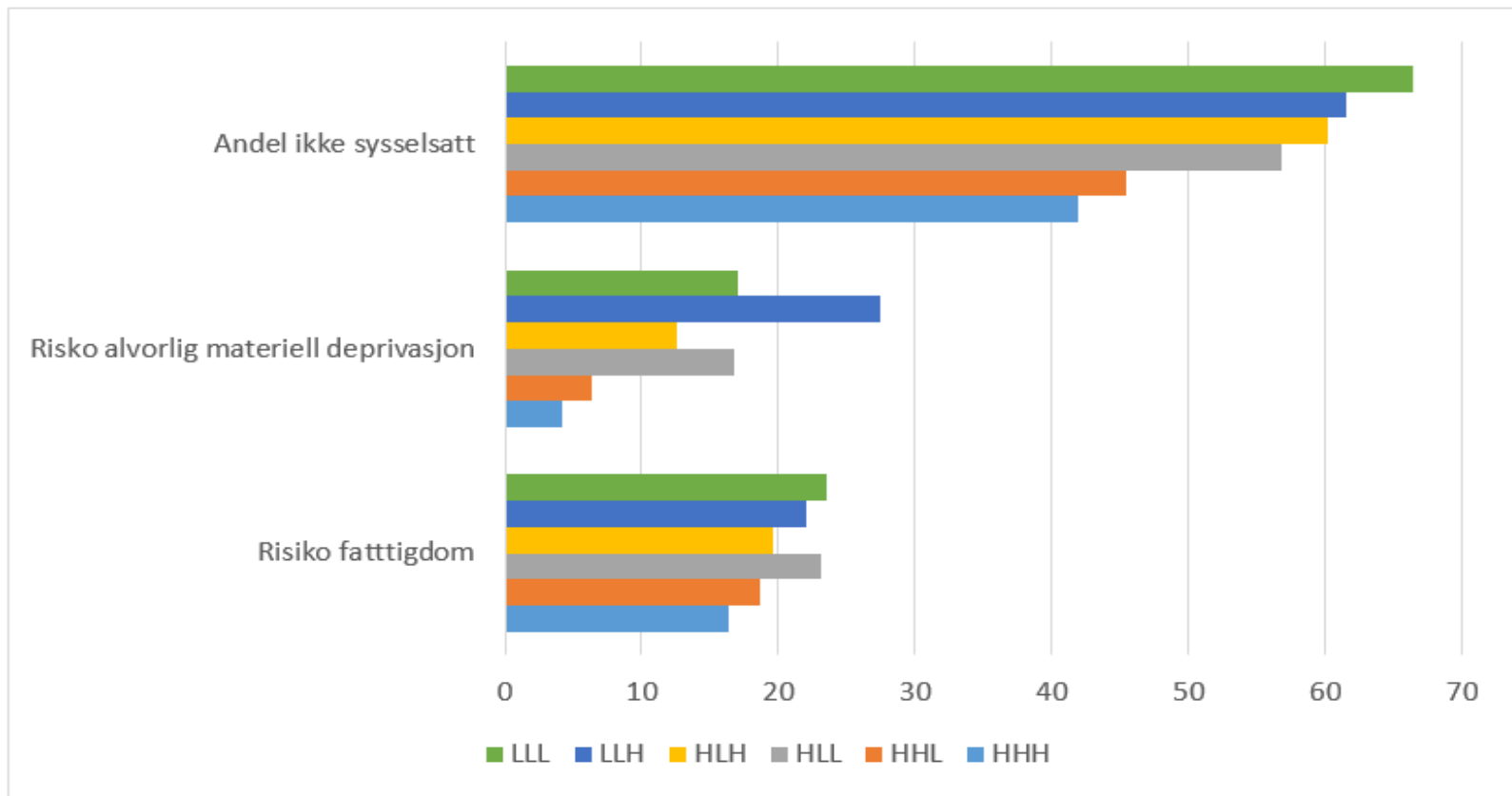
- Et gjennomgående funn er at på de fleste livsområder møter *personer med psykososiale eller kognitive funksjonsnedsettelse*r større hindringer og utfordringer i utøvelse av aktivt medborgerskap enn personer med hovedsakelig fysiske nedsettelse
- Dessuten synes eksisterende tjenestetilbud for sosial støtte og bistand oftere å være utilpasset eller utilstrekkelige for å møte behov og ønsker hos personer med psykososiale eller kognitive funksjonsnedsettelse
- Dessuten synes særlig beskjeftigelsestilbudene eller mulighetene for arbeid innen rammen av ordinære virksomheter i flere land å ha blitt svekket for personer med kognitive funksjonsnedsettelse

Hovedfunn 4

- Våre anstrengelser på (re-)analysere foreliggende komparative europeiske data om situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse (f.eks. LFS, ISS, SILC) i tematiske arbeidspakker & i en egen metodologisk arbeidspakke tilsier at:
- Det er systematisk **mangel på data om i hvilken grad personer med funksjonsnedsettelse utøver aktivt medborgerskap, og ufullstendige data faktorer som kan hindre eller fremme slik utøvelse** (f.eks. om hvilken rolle og dekning pengeoverføringer, tjenester, og ikke minst, sosial regulering har i denne forbindelse)
- Det er en beklagelig **mangel på reelt komparative data** om hvem og hvor stor andel av befolkningen i ulike land som har funksjonsnedsettelse, og innen hvert land, **mangel på konsistente tidsserier** av data
- Ikke desto mindre, prøvde vi å se hvilke mønstre som avtegnet seg med disse dataene .....

Profil på lands ordninger for omfordeling av ressurser til personer med funksjonsnedsettelse	A Sterk Omfordeler (HHH)	B Sterk Omfordeler (HHL)	C Blandet Omfordeler (HLL)	D Blandet Omfordeler (LHL)	E Svak Omfordeler (LLH)	F Svak Omfordeler (LLL)
“Høy” på pengeoverføringer	Ja	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei
“Høy” på tjenestelevering	Ja	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei
Økonomisk behovsprøving har marginal rolle	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei
Land med slik profil	Finland, Luxembourg, Nederland, Norge, Sverige	Belgia, Danmark, Frankrike, Island, Spania, Sveits, Tyskland, Østerrike	Italia, Kroatia, Portugal	Slovakia, Storbritannia	Bulgaria, Estonia, Kypros, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Tsjekkia, Ungarn	Hellas, Irland, Malta

Figur 1: Andel personer med funksjonsnedsettelse som hadde uønskede levekår, etter profil på omfordelende ordninger i det landet de bodde. Uveide gjennomsnitt for grupper av europeiske land med lik profil 2012 (Tall fra Eurostats database)

Anbefalinger for politikk 1

- Re-fokusere offentlig politikk, inkl. Europa-fondene, for å *sikre og bevare betingelsene for et fullverdig liv innen rammen av lokalsamfunnet* (selvstendig liv, personlig assistanse / budsjetter, rimelige og tilgjengelige boliger, mv.)
- Stimulere til *nytenking, oppfinnsomhet & forsøk (nasjonalt & europeisk) for at flere personer med funksjonsnedsettelse får og beholder egnet og tilgjengelig beskjeftigelse*, med sikre arbeidsbetingelser og tilstrekkelig lønn på linje med andre
- Forsterke ordninger og tilbud for å *gjøre personer med funksjonsnedsettelse i stand til å delta i organisasjons- og politisk aktivitet på lik linje med andre borgere*; fjerne barrierer mot deltakelse og konsolidere hensiktsmessige former for støtte og ny teknologi

Anbefalinger for politikk 2

- Fjerne rettslige, økonomiske og organisatoriske barrierer for å *sikre personer med funksjonsnedsettelse lik tilgang til og bruk av rimelig, tilgjengelig og relevant ny teknologi*
- Sette sterkere politisk fokus ikke bare på å *redusere dagens gap i aktivt medborgerskap mellom personer uten og med funksjonsnedsettelse,*
- *men også gapene i aktivt medborgerskap mellom grupper med ulike typer funksjonsnedsettelse, og mellom borgere med funksjonsnedsettelse i ulike europeiske land («and beyond»...)*
- Sikre *et mer solid kunnskapsgrunnlag for en bedre og mer treffsikker politikk for aktivt medborgerskap for alle* – bl.a. gjennom sterke investering i reelt komparative data både om personer og de nasjonale rammene de befinner seg i

Takk for oppmerksomheten!

